

Representantforslag 125 S

(2014–2015)

fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe og Per Olaf Lundteigen

Dokument 8:125 S (2014–2015)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe og Per Olaf Lundteigen om tiltak mot overforbruk og feilbruk av reseptfrie legemidler

Til Stortinget

Bakgrunn

Legemidler er en viktig innsatsfaktor i helsetjenesten, som ett av flere virkemidler ved behandling av sykdom. I St.meld. nr. 18 (2004–2005) Rett kurs mot riktigere legemiddelbruk var den overordnede målsettingen for legemiddelpolitikken: riktig diagnose – riktig forskrivning – riktig bruk. Tilgang til legemidler og lave legemiddelpriser er, i likhet med god forskrivningspraksis og oppfølging av pasientene, forutsetninger for at legemidler skal kunne brukes riktig. Det er imidlertid den faktiske bruken av legemidlene som til slutt er avgjørende for pasientens helse og for god ressursanvendelse. Uheldig legemiddelbruk kan for pasienten føre til manglende effekt, bivirkninger, dårligere mestring av sykdom, redusert livskvalitet og økt dødelighet. Konsekvenser for samfunnet er flere sykehusinnleggelseser, unødvendig behandling og økt sykefravær.

Forslagsstillerne mener riktig legemiddelbruk fortsatt må være en overordnet målsetting i legemiddelpolitikken og at det er en politisk oppgave å treffe tiltak som kan understøtte dette. Slike tiltak er både reguleringer og holdningsskapende arbeid. Det er viktig å hindre overforbruk og feilbruk av legemidler, spesielt blant barn og unge.

Bekymringsfull bruk av smertestillende legemidler

Forslagsstillerne er bekymret over økningen i bruk av reseptfrie smertestillende legemidler som ikke kan forklares med økt sykdom. Særlig bekymringsfullt er økningen og sannsynlig feilbruk av reseptfrie smertestillende legemidler blant ungdom. Reseptfrie smertestillende legemidler som paracetamol og ibuprofen krever kunnskap og forståelse for å brukes riktig. Paracetamol er det foretrukne smertestillende legemiddelet i Norge, og er et trygt medikament brukt på rett måte. Men det kan i store doser være leverskadelig og dødelig. Toleransen for paracetamol varierer mellom mennesker, og et jevnt høyt forbruk kan over tid føre til kronisk leverskade, der symptomene kommer snikende. Ibuprofen utløser generelt mer bivirkninger enn paracetamol, med bl.a. risiko for mageblødninger. Ibuprofen skal brukes med forsiktighet av bl.a. astmatikere og personer med nedsatt nyrefunksjon. Dette legemiddelet kan også være risikofyllt å ta samtidig med blodfortynnende legemidler, fordi de kan bidra til økt blødningstendens. Selv om paracetamol faglig sett er det foretrukne smertestillende medikamentet, er det bekymringsfullt når undersøkelser viser at 15–16-åringene har økt sitt forbruk av paracetamol betraktelig gjennom en 10-årsperiode. Flere norske undersøkelser¹ synliggjør at ungdom gjerne har et lite kritisk forhold til bruk av reseptfrie legemidler og at det eksisterer et sannsynlig overforbruk:

- Over en fjerdedel av 15–16-åringene bruker smertestillende daglig eller ukentlig.

¹ Skarstein m-fl. Scandinavian Journal of Caring Sciences. Vol.28, Issue 1; 49-56, March 2014, T.Holager m-fl. Tidsskr Nor Lægeforen 2009, 129:1451?–?4; K. Furu -fl.. Tidsskr Nor Lægeforen 2005; 125:2759?–?61

- Én av tre unge oppgir at de bruker paracetamol forebyggende.
- Ungdommen tror at legemidler som er tillatt solgt utenfor apotek er «mildere» enn de som selges i apotek.

Ifølge en fersk undersøkelse som Norstat har utført om ungdommers forhold til paracetamol, sier 40 pst. av jentene at de bruker paracetamol for å klare å gå på skole eller arbeid. Én av tre jenter hadde alltid paracetamol på seg – og tre av fire sier at de gir og får legemiddelet av venner. Undersøkelsen viser imidlertid at kunnskapsnivået er høyt, bruken er til rett indikasjon, og de fleste kjenner til maksimaldosen og faren for leverskade ved overforbruk.

Forslagsstillerne mener det er grunn til å vurdere tiltak som sikrer rett bruk og hindrer overforbruk av reseptfrie smertestillende medikament, særlig blant ungdom. Overforbruk og feilbruk av smertestillende har kjente og til dels alvorlige bivirkninger, og normal, men langvarig bruk kan i seg selv føre til sykdom. Det antas at om lag én pst. av befolkningen har såkalt medikamentutløst hodepine – hodesmerter på grunn av hyppig, regelmessig og langvarig bruk av smertestillende medisiner. I Norge regner man med at så mange som 30–40 000 personer sliter med medikamentindusert hodepine, og vi vet at slik hodepine forekommer oftere blant kvinner enn blant menn.

Utvikling i salg av visse reseptfrie legemidler utenom apotek

Siden 1. november 2003 har det vært tillatt med salg av visse reseptfrie legemidler utenom apotek (LUA-ordningen). Tiltaket skulle øke tilgjengeligheten til reseptfrie legemidler. Liberaliseringen skulle ikke gå på bekostning av riktig og rasjonell legemiddelbruk eller tilgangen til apotek tjenester.

I Legemiddelverkets retningslinjer for LUA-ordningen heter det at «legemidlene og deres bruksområder skal være godt kjent i befolkningen før de kan føres opp på listen over legemidler som kan selges utenom apotek».

Ifølge Legemiddelverkets evalueringsrapport fra 2006 skal legemidlene være til akutte behov og pasienten skal ha mulighet til selv å

- forstå symptomene
- stille riktig diagnose
- avgjøre om det er behov for behandling
- forstå at behandlingen virker
- forstå når det er behov for legeundersøkelse

Dessuten skal det være

- lett tilgjengelig informasjon om bruken
- opplysninger om sikker bruk
- ikke fare for overforbruk eller misbruk

I høringsnotat av 24. januar 2003 pekte Helse- og omsorgsdepartementet på faren for at legemiddelsalg utenom apotek kunne lede til at publikum feilaktig tror at disse legemidlene er ufarlige. Det ble derfor anbefalt å stille strenge krav til vareplassering og utlevering av legemidlene. Da LUA-ordningen ble evaluert i 2006, konkluderte Legemiddelverket med at det ikke var betydningsfull økning i forbruket eller tegn til økt feilbruk av reseptfrie legemidler i befolkningen. På bakgrunn av dette har ordningen de senere år blitt utvidet med flere virkestoffer og mulighet for plassering av legemidlene i selvvalgshyller, med unntak av enkelte legemidler. I høringsnotatet av 2003 forventet departementet ca. 1 400 utsalgssteder utenom apotek og anslo at markedsandelen utenom apotek ville ligge mellom 5 og 15 pst. for legemidlene som var omfattet av ordningen. Da Legemiddelverket skrev sin evaluering i 2006 var antall utsalgssteder nærmere 6 000, og en markedsandel på om lag en tredel for de mest solgte reseptfrie legemidlene i Norge. Legemiddelverket vet i dag ikke hvor mange LUA-utsalg som finnes, da det ikke lenger kreves særskilt tillatelse for å selge legemidler utenom apotek. Det er Legemiddelverket som har det overordnede ansvaret for ordningen, og Mattilsynet fører tilsyn med utsalgsstedene. Rapportene fra Mattilsynets tilsyn av ordningen har vært inntil tre år på etterskudd. Om lag halvparten av alle reseptfrie smertestillende legemidler samt to tredeler av reseptfri neseppray mot tett nese selges nå utenom apotek.

Ny evaluering av LUA-ordningen

Forslagsstillerne viser til at en mangler oppdatert kunnskapsgrunnlag for å vite hvordan LUA i dag fungerer og eventuelt påvirker befolkningens holdninger, og om økt tilgang til reseptfrie legemidler har en uheldig effekt på folkehelsen. Det bør igangsettes en ny evaluering av salget av reseptfrie legemidler utenfor apotek, LUA-ordningen, og en slik evaluering bør foretas av et uavhengig forskningsmiljø. Evalueringen må

- vurdere måloppnåelse, der man ser på både tilgjengelighetsaspektet, trygghetsaspektet og om omfanget i dag er i samsvar med forventningene da ordningen ble innført
- skaffe kunnskapsgrunnlag for antall mennesker som utvikler kronisk nesetetthet grunnet overforbruk av neseppray
- skaffe kunnskapsgrunnlag om bruk og feilbruk av reseptfrie smertestillende legemidler
- utrede om spesielt ungdoms holdninger til bruk av reseptfrie legemidler er endret
- vurdere om legemidlene som er i ordningen er i overensstemmelse med kravene gitt i forskrift
- vurdere om tilsynet med ordningen fungerer hensiktsmessig

- vurdere om krav til prosessen knyttet til inklusjon av legemidler er tilstrekkelig gode til å sikre god faglig diskusjon om fordeler og ulemper for pasientene

Kartlegging av alvorlige forgiftninger

I Sverige er det nå besluttet å stoppe salg av paracetamoltabletter utenom apotek, fordi det har vært en kraftig økning i antall forgiftningstilfeller av paracetamolbruk. I England og Danmark har man redusert maksimalstørrelsene på paracetamolpakninger som tillates solgt utenom apotek. Erfaringen fra England er at antall forgiftningstilfeller har gått ned. I Norge har man sett en flerdobling i antall forgiftningshenvendelser til Giftinformasjonen. En trenger imidlertid mer kunnskap og bedre data om forgiftninger i Norge. Forslagsstillerne viser i denne forbindelse til merknad i Innst. 11 S (2014–2015) fra helse- og omsorgskomiteen:

«Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at regjeringen foreslår å virksomhetsoverføre Giftinformasjonen fra Helsedirektoratet til Nasjonalt folkehelseinstitutt. Ifølge en studie fra Giftinformasjonen ved Helsedirektoratet i 2011 fant man en stor økning i antall henvendelser til Giftinformasjonen om paracetamoloverdose etter at det i 2003 ble lovlig å selge reseptfrie legemidler utenom apotek. I en nyere studie fra Oslo universitetssykehus, som ble publisert i 2012, var konklusjonen at man måtte regne det som trygt å selge tabletter utenom apotek. Men avdelingsdirektør i Giftinformasjonen uttalte i den forbindelse at man mangler god statistikk om hvor mange alvorlige forgiftninger som skyldes paracetamolbruk i Norge, og hvor mange som behandles for dette i norske sykehus. Disse medlemmer mener at slik statistikk må innhentes, og imøteser at Giftinformasjonen får i oppdrag å starte kartlegging av alvorlige paracetamolforgiftninger i Norge.»

Forslagsstillerne mener at regjeringen må gi Giftinformasjonen et slikt oppdrag, slik at alvorlige paracetamolforgiftninger i Norge kartlegges.

Enkle tiltak for å redusere feil legemiddelbruk

Undersøkelser om ungdoms bruk av reseptfrie legemidler og omfanget av medikamentindusert hodepine viser at det er økt behov for et holdningsskapende arbeid, særlig rettet mot ungdom. Det er viktig å spre kunnskap om rett legemiddelbruk i befolkningen, motvirke holdninger om at reseptfrie legemidler

er ufarlige og å heve terskelen for når det er nødvendig og riktig å bruke disse. Forslagsstillerne mener det er nødvendig med nasjonale informasjonskampanjer, for eksempel rettet inn mot ungdomsskoler og skolehelsetjenesten, som sikrer et økt holdningsskapende arbeid og kunnskap om rett bruk av smertestillende legemidler. Behovet for økt kunnskap om det nasjonale forbruket, økt folkeopplysning om mulige bivirkninger, konsekvenser av slik bruk og vurdering av nye regulerende tiltak er stort.

Forslag om å tillate TV-reklame for reseptfrie legemidler

Legemiddelverket har nylig på vegne av Helse- og omsorgsdepartementet sendt på høring et forslag om å oppheve reklameforbudet for reseptfrie legemidler på TV, og å tillate påminnesreklame på TV for reseptfrie legemidler og i apotek. Forslaget inneholder ingen faglige vurderinger av hvilke effekter TV-reklame for reseptfrie legemidler vil ha på bruken, eller hvordan TV-reklame eventuelt kan bidra til ufarliggjøring og tilfeldig bruk av legemidler. Forslagsstillerne mener det er bekymringsfullt at regjeringen vil tillate økt reklame for reseptfrie legemidler uten å vite konsekvensen dette vil få for målet om rett legemiddelbruk i befolkningen. TV-reklame og påminnesreklame i apotek kan bidra til økt alminneliggjøring og ufarliggjøring av slike medikamenter, og dermed til overforbruk i befolkningen.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen gjennomføre en informasjonskampanje som ledd i et holdningsskapende arbeid, særlig rettet mot ungdom, med klare målsettinger om å sikre rett bruk av smertestillende legemidler.
2. Stortinget ber regjeringen innføre en nasjonal kartlegging av overdoser knyttet til bruk av smertestillende legemidler.
3. Stortinget ber regjeringen igangsette en faglig uavhengig evaluering av LUA-ordningen.
4. Stortinget ber regjeringen om ikke å tillate TV-reklame for reseptfrie legemidler.

21. mai 2015

